

Shilongo Uukule transcript
Uukwanambwa, Oshikoto
Topic: Amutoni War – 1904

Note: Pauses and contractions (like for example oshok'egumbo (= oshoka egumbo)) have not been indicated consistently throughout the text.

Vil: Moshitopolwa shOwambo omu na omashala ogendji ga simana pandjokonona, limwe lomomashala ngano ohali ithanwa kutya: Onamutuni. Tatekulu Shilongo oto vulu mbela wu kale wetu lombwela kutya edhina ndino Onamutuni olya za peni na olya simana ngiini mondjokonona yoshitopolwa shetu? –0.25

Shi: Yaa... tate Shigwedha ngaashi ngaa nde ku tseya o/undji kutya owu hole oku gongela oondjokonona nandi ku pe ngaa shaye/a kutya... momadhina gomoshilongo shOndonga kamu na edhina Onamutuni, ndyono edhina oshi/ukadhina. Lye etwa ngaa kaantu mbono... ye hole ku... wutye oye ho/e komeho wu tye ngiini pamwe oshoka oya adha po kuushi oyo ya ka/a **paanyo/i** yomambo, ngiika oya kala woo paatiligane, taa gandja ng'iinima ya puka nee. Edhina tu na oAmutuni. Amutuni li na nokuli efano lyalyo nedhina lyalyo lyu udha kutya oAmutuni gwomanenge. Ano.. edhina lyalyo Amutuni, ihe Onamutuni nokuli... olya ho/oka ngaa pethimbo lyomambo sho taga tana mpano, ngaye nda fa omuku/untu kashona ashoka hee tuu twa za, aye Amutuni. Olyo edhina lyeyana lyetu ngo.

Vil: Lyo edhina ndino Amutuni olya za peni?

Shi: Pakutara... shoka olyo ngaa lya kara nee... mokapandwa kana ndji/a hono hakeenda aantu yetu nge/e taa ka kwatathana nuushimba... ngweye nge/e ando owu shi po pWAamutuni po pwene... e to ka thikama ngaa mpono pu na omatungo. E to tala unene kombinga ando ndjiya ye ku gama... nge tatu ti... kolundume ano hono kombinga ngaa yUukwanyamantu, wa thikama pWAamutuni mpo. Oto tara kutya hwiya.. okwa fa kwa nika esiru. Ano pehara mpono pwa tungilwa opwa fa pa tumba. Ndi wete nande omuntu inandi pula we nenge inandi uva we, ondi wete kutya... osho ya tala ashike kutya opomotuni, yo taa ningi ihe Amutuni, osho pakudhiradhira kwandje kwa tya ngaaka shaashi aantu ayehe yokugandja ondjokonona ya ye/a kutya oshe endere ngiini, katu ya na. Ihe morwaasho... ehara o/i li pomutuni... ngee oto ku/ukitha omeho gu uka ando lwahwu wataale/a ihe ote ya nena, ndji ya ndhingoroka oshana, yu uka ando koshivero, omeho gu uka ando ngaa kesi/u hono lya kaku/uka sigo okomulonga gwaMbishe hagu monika mpeyaka nge/'ando... owu li koteya, okuza pAmutuni omeho otaga mono kutya owu ukitha kesi/u. Ano onda ta/a kutya... Amutuni ngiika olya za ashike pokutya... opokuma pena omutuni po opu na omeya, oshoka oka/onga hano koombungu... oko ngaa hakihi/wa kuko aantu ya kanwe, shaa yiitakeka ondji/a ndjo. Ano oyiihi/a ngaa kwaAmutuni ya kanwe, ondi wete ngiini.

Vil: Pandjokonona otaku ti kutya poAmutuni mpano opwa holokele iita, oshinima shino owe shu uva?

Shi: Ee, aye oshinima onde shu uva oshoka... osho shi/i mondjokonona yOndonga kutya... omukwaniilwa... Neha/e lyaMpingana, a ka homonone ko kwAmutuni, iita onde yu uva.

Vil: Nehale lya Mpingana omukwaniilwa gopethimbo lini?

Shi: Omukwaniilwa gwopethimbo lyomukwaniilwa/na ando omutimulongo, nande ye mwene ke na onomo/a shaashi oya le/e oshilongo namumwayina ngo oye mwene gwo nomo/a... me/andu/athano lyaakwaniilwa... opo pu na Nehale mpo ano okwa /i omutimu/ongo. Ngu a li... iikuthir'oshilongo shOndonga e shi tende pokati... pangamba ndjoka ya tendwa kuKa/unga ano sho pu na omulonga gu li mokati kOndonga gwa tondoka mokati kOndonga ngaashi omu/onga ho gu mono mpo hapu endwa komuntu kehe mpo pu na ontopa. Oshilongo ashihe sho sha gama kuuzi/o, osha ningi sha Nehale, ine shi pewa, e shi ninga she mwene, ngaashi ta vu/u, nomatompe/o ngo a kuthi/e. Yo hayo ondjokonona ndjino okutya ashike... epu/o sho wa pu/a kutya.. opethimbo lini, ano opethimbo lyomukwaniilwa omutimulongo gwoshilongo, merandu/athano lyaale/i yaakwaniilwa/na yaandongana.

Vil: Ye nee omukwaniilwa Nehale koAmutuni okwa li a ka homona oolye?

Shi: KwAmutuni Neha/e okwa ka homona Aandowishi shaashi oku shi kutya oya tungira moshi/ongo she **pwa na** epitikiro. Ethimbo ndyono ngaashi nda popi aantu yetu haa yi kuuhi, kakwa li woo ku na iitawuwa ngaashi yi ri po nena... otaa pandakana pandakana tuu... yiihila kokadhiya kontumba hono taa ka mona omeya nenge yiihi/a ngaa koka/ushandja kontumba opo ya ka mone oomposi... oshilongo shOndonga pethimbo mpono kapwa /i pu na ongamba. Osha li ashike.. ngaashi pondjokonona nge/'ando hoshuuvu kutya ando oshilongo shOndonga /e/a /e/a, Oshomeya kashi na mbudhi omekoye Otavi mpono oshi/ongo shOndonga, ondjokonona osho hayi ti. Ano Neha/e nuuve iye kaantu mba haa yi kuuhi kOshomeya taa ka ful'iiwengendje, taa ka kongana ng'iinima mbi yokuhambulitha iye/a taa shitukitha iiyera tayi zi miinima iifu/wa mevi.

Oonakuga/uka noonakuya otaa ti ihe, tateku/u puAmutuni opwa tungwa, opwa tungwa kiirumbu. Ope na oondjugo dha tungwa, pu n'ii/umbu ngaa yiipyakidhi/a tii/ongo ngaa ii/onga yayo ngeyi katu wete kutya... tateku/u pamwe oshinima oshi **shiwike** ngaa oshu uvathanwa ngaa? Nepulo ndyono olyo ihe lya pendutha Neha/e... omadhiradhiro a wape okutuma ko... omutumwa gwe, ano.. shoka ondji/a oyomuntu nomuntu hayii ngaa kuuhi ngaashi nda ti, naangu ta tumu ita tumu a fa ta ka tala... aatungi. Ota tumwa ngaa a fa 'wa/'omuntu ta piti po ta yi kOshomeya, e na oompumbwe dhe dhi i/i ngaa. Omutumwa nguno nee... Etaku, lya Nuunyangano, a ka /ukwa edhina lyoshi/ukadhina Mbo/ongondjo, oye ngaa a tuminwe komukwaniilwa Neha/e, a ta/e nge/e odho shiri nge/e okwa tungwa. Ihe otayi ya piti ngaa ngaashi owara aantu haye ende, omuntu a toko/a po tuu e ta nu omeya ge nenge a popi naambo a popi nayo... aa/udhe aakwawo Aahere/o nenge Aakwanka/a (San), okwe ki ihe/a ko tuu wara kOshomeya e taa ga/uk'ithe e te ehoko/o/o lya yela komukwaniilwa lya gwana kutya.. odhoshi/i tateku/u.

PuAmutuni opwa tungi/wa. Aati/igane ye /i po yiipyakidhi/a ngaa taa tungu oongu/u ngaa dhawo. Yo oye na po... iimuna.. taa lith'iimuna yawo yiipyakidhi/a ngaa taa tungu ashike kandi wete ye na po oshu/o ngiika sho nda ta/a, omatungo ngaa nga tu wete, niimuna ngaa tiinapa tweyi tara ngaa... yi li po yi indjipa/a ngaa. E/aka ndyono sho lye ya komukwanii/wa Neha/e opo ihe a zi... iipule kutya aantu ye /i puAmutuni... ye /i mee/o lyandje ye ri mehare lyandje... ihe kapu noo... epulo kutya aaye otwa ha/a tu tule po mpano. Opo pwa za Neha/e a hiye iita, yi ka.. homone kuAmutuni.

Vil: Tshi nee mbela otshike shali tshashili aatiligane mbano aandowishi ano opo ye ye ya tungile puAmutuni ?

Shi: Kandi shi wo naanaa nge ope na ngu ta vu/u okushifatula omo/washo... okutara aantu ya tunga.. shaka /andura ko iita. Ano inapu za we oonkundathana dhimwe dhokupu/a ko kutya oshike she mweeta mpa. Shono sha ka /andu/a ko osho iita, iita noya tameke... okuya moondambo, aasi ya si, aaga/uki ya ga/uka, nehoko/o/o... lya ning'a/a ondjokonona kutya.. iita ngaa ya yi/e kuAmutuni.

Vil: Tatekulu oto vulu wu kale we tu lombwela kutya iita mbino oya li ya tameke uunake na oya li ya longekidhwa ngiini?

Shi; E/ongekidho o/i na ondji/a onde kashona morwaashooo kakwa /i nda ha/a okweeta ondjokonona ngaashi ndjino oyo tandi ke eta ngashingeyi, oshoka... oshi/ongo shOndonga ngaashi nda adhika nda popi, oshilongo oshomukwanii/wa Kambonde ka Mpingana, omuku/u gwa Neha/e, oye mwene gwoshilongo.. shOndonga ashihe. Sho oshilongo shOndonga, oshi na nee... iie/o oya /i yokuya muushimba. Opu na oshee/o shiya... hash'ende/e... kIitota, hash'endere pomayana ge /i mpono haku tiwa Oohongo nopOonizimba nosho wo ondombe ya kuma, ngashingeyi nge/'ando oto /andu/a ondhalate ndjo ya teta okashana pokati... haku ti oyiiyamakuti ngashingeyi. Pondombe yakuma mpono... apehe omokati ngaa koshilongo **manga** ashike ondji/a nee ndjo, nda ha/a okupopya kutya.. ndjono oyaya nee sigo omOkaukuejo ndee sigo.. okUutyo. Okaukuejo ongaashi nee Onamutuni, ano hee tuu twa za medhina lyookuku Okuukuejo. Mbeya aati/igane oye ya ihe yamwe taa tungu kuAmutuni yamwe taa tungu kOkuukuejo. Ye Nehale ta pul'ihe mumwayina nande... ya topor'oshi/ongo pwahe na ewuvathano, kutya mentu gwameme ndu uvite ngaa anuwa... pOkuukuejo pwa tungwa, owe shu uva? Iyaa, ngaye mwene sho ndi /i huno ngaye Neha/e ondu uvite puAmutuni pwa tungwa ihe itashi nyanyudhandje, ihe kotha ihe omo/wAmutuni ngu a tungwa kaantu xxx, ts'iinatu uvathana. Omo/washo mentu gwandje, mentu gwameme, aaye tu ta/e hee tatu ningi. Iita niihiye. Ngweye owu uki/i/a ngaa nee... wu ka popye naamba ye /i pOkaukuejo, ngaye mpano... ndu uka kuAmutuni. Oshinima osho she ende/e sho, sigo Nehale... ta konkor'oshi/ongo shene, neyineke/o kutya ngiika omumwayina hwiya naye.. omuku/u gwe ngiika hwiya naye... osho wo ta /ongekidha ngaa iita ando ya ka homone oshita mba taa ka homona kOkaukuejo mba taa ka homona.. Amutoni.

Aaye sha Neha/e shayi mii/onga. Iyaa, taa zi ko ihe oshi/ongo sha konko/wa aa/umentu i/eni tu ke shi ipulakeneni. Sho ihe ye ya moshiya shomatope eyana ngaa- mpono ngayingeyi omukunda ka/i shi we eyana ngaashi lya /i nale, iita ya tu/'ihe... moshiya mono omo ihe omukwanii/wa ta thigi a dhika oontanda dhe, ye a tume ihe... ondjayi yiita

pamwe noma/enga.. aakwiita.. ya ka hormone amutuni, ne/a/akano oondyono kutya... muye mu..ka.. kumagulepo iinima mbi ndu uvite ya tungwa mpo. Okako kiinima ya tya ngawo omuntu ta tungu oongu/u moshi/ongo shamukwawo.. **pwaa na** euvathano. Ano omukwaniilwa ngono okwa thigwa ihe muAmutuni muno...moshiya shomatope, nokuza mpono omukwaniilwa a thigwa moshiya shomatope yo iita ya kwate/wa nee komeho.. kondjayi yiita omusamane Shivute sha Ndjongo/o, osho she endere sho, ano iita osho ya hiywa nomuka/o gwa tya ngaaka. Ee.

Vil: Yo iita mbino oya li tuu ya thikama momvula yini?

Shi; Omvu/a.. oshono kwa li omuvo eyovi limwe nomathe/e omugoyi.. nono/a.. none.

rrrrrr

Vil: Omwedhi oto gu dhimbulukwa mbela?

Shi: Omwedhi ohaku tiwa Januari, osho tu shi **momanyolo**, esiku olyo itandi li dhimbulukwa we, ashike ondi li na momanyolo oshoka owala omanyolo **kandi** ga na megumbo nena, shaashi ohandi ga gandja ngaa kwaambo taa ga pumbwa, ashike ondi li ngaa kutya esiku olini ashike omwedhi oJanuary nomumvo ongoka nda popi ta ti eyovi nomathele omugoyi nonola nane.

Vil: Po nee mpano poAmutuni opwa li pu na aandowishi ye thike peni?

Shi: Aawe, inatu tseyithilwa. Ootu kutya kwatengenekelwe kutya oye thike peni molwaasho... poyima inapu ningwa ekwatathano, lyaantu tamu popi **manga** nombili. Oshinima oshuulukako she etwa kwaamba haa zi kOshomeya noshonosho. Ohaku ti owala oku na iilumbu, aaye inaku tseyika kutya omwaalu ogwa li gu thike peni. Nogu **shiwike**.. ondi inekela opu na ngu e gu shi ihe ine gu holola... ngiika inatu gu tseya ngaa.

Vi: Ondi inekela kutya ngiika aandowishi yo yene oye na ngaa omambo moka tamu adhikwa omauyelele kutya mpono puAmutuni opwa li tapu adhikwa aandowishi ye thike peni?

Shi: Aye, oshinima osha yela lela kuyo osha yela. Nomadhina oye shi ngaa kutya okwa li ku na oonima noonima, oshoka aantu ngele oye li ko... papangelo, mbeyaka oye shi shi lela kutya opwa li aandowishi ye thike peni.

Vil: Yo nee aakwayita mbano yomukwaniilwa oya li ya yambuka ye thike peni?

Shi: Iya, naampono ondi wete kutya.. kombinga yetu aaludhe ndi shi haaluhe twii twa simaneka omiyalu, ano ohaku ti owala aalumentu aalumentu aalumentu. Ku shi ihe kutya... elenga nima oli na aantu ye thike peni, elenga nima oli na aamati ye thike peni omalenga oga li woo gangapi. Ano hoka omwaalu natango gwaandonganga mboka ya yile miita kutya ogwa li gu thike peni, ngiika oshinima ngaa shi shi.. kwa li ku konwaakonwa pethimbo aantu mba yali po-pethimbo ndyo. xxx Mwene gwomukunda ontumba okwa li

naantu ye thike peni, aaye kombinga yandje itandi dhimbulukwa nande, kutya itandi itakeke nande etumbulo ndyoka ndi li yamukule kutya okwa li ye thike peni oshoka inandi shi uva.

Vil: Sho ondi wete wo kutya okukakondjitha iilumbu pethimbo ndiya osha li ngaa nee oshinima oshidhigu, to tala pethimbo ndiya iilumbu oyi li ngaa komeho oyi na eendjembo, nonatango iilwitho yilwe ngaa ya ya pombanda. Nandi pule kutya yo Aawambo oya li yiilongekidha ngiini, noya li ya kutha iilwitho yini, mbyono ya li ya ka kondjitha nayo aandowishi? –12.30

Shi: Yaa aye po pwene... nande omuntu iho pe ngaa.. omukweni shi thike **pwaa** shi wu na, oondjembo muuyuni wa Kambonde ka Mpingana odha adhika ngaa dhahi dha ningi odhindji. Okwa tya ngaa dhimwe dhono ohadhi ziilile ngaa nee kombinga yankumbi huno, koputu, ano dhaaputu, otadhi shingithwa ngaa. Dhimwe otadhi ziilile ngaa muushimba mono ngaashi nda popi oondjila mbali dhe ya moshilongo, dhimwe otadhi ziilile ngaa kUutyo huno, dhimwe otadhi ziilile kosheelo shaShomeya huno. Ano oondjembo pethimbo lyaakwaniilwa mbono Kambonde nomwayina Nehale oondjembo odha adhika dha ningi odhindji, kakele.. oondji wadho oondhika ngaa... dhoshuushamba ngaa. Ngaashi oongondo, nomambuyana, taku ya nee oohweka, taku ke ya onkunya, onkunya oondjembo yi na okadhimbo ngaashi ando oondjembo ngaa dhi tu na nena, ashike oondji yoshikuti shimwe ashike ngaa.

Yaa...ndhino oondjembo nee dho...dhomadhina ga simana ndhino dhe ke ya ngaa nee... odha kala dhi niwe ko-ko-koonima, ano inadhi kala dhi niwe koyendji ngaa. Shaa nda koneka owala kutya ethimbo mpono nge taku popiwa ombala ya Kambonde ka Mpingana, nombala ya Nehale, aaye oondjembo odha tana ngaa, ashike dhi dha tana oondhika... dhoonomola dhopevi. Ano ngele taku popiwa oongondo, nomalusino, noohweka nosho tuu, dho oondjembo ngaa dha longithilwe kaamati ya-yaNehale ndho. Noonkunya ngaa nee dhoka opwa li wo pe na uundjembo wumwe kutya-..**ndaa shi** (=kandi shi) kutya edhina olya lukwa haku ti ookaluviina, uundjembo twewu adhele ngaa wu li po uuhupi hawu yi iikuti yi li itano. Pethimbo mpoka ondi wete kutya nawo owa adhika we ya ngaa.

Kosheelo shino shankumbi nee ohaku zi ngaa omagwedha, ondi wete aye oondjembo odha adhika ngaa omaludhi nomaludhi dhoka kwa li hadhi longithwa kaatiligane tango taa geetha, go taga kala ngaa nee haga landithwa po. Oongundu dhaaludhe hadhi landithwa oondjembo dha tya ngawo dhoka...dhi wetike ngaa kutya hadho ye dhokutila nando oyili koomuntu, otatu yi tila ngaa shoka oyokudhipaga omuntu ihe, oshiluvu sholugodhi omuntu e na ongondo ngiika haye ngaa tatu kala twa tila unene. Ano ondi wete oondjembo odha adhika dha ninga odhindji, ashike odhindji dhi dhomadhina gopevi haandhika dhondilo ngaashi.. okwe ke ya ihe ndhika... ndi tye nande... fala- tule- ngaa nando aandowishi ndhi ya li ye na pethimbo mpo. Oshoka aandowishi okwa li ye ontyuula yondungu, ndji hayi ithanwa omusela. Ontyuula yondungu ndjono, moshilongo shetu nee shaandonge muno, ngaye sho tuu tandi putuka, onda putuka oontyuula dhoondungu odhindji, ihe ngele odhindji, inadhi ya mo omumvo gumwe.

Ano pokati nee ko-..kiita yamutuni... nokuvalwa kwandje, ngaye ngele onde ya ndi valwe momuvo eyovi nomathele omugoyi nomulongo nomugoyi, okuza piita mpono dho oondjungo odha adhika tuu dhe ya, ondi wete kutya onda putuka moshilongo mu na

oondjembo odhindji oontyuula dhoondungu, noosalupenda, nooberlina hadhi ithanwa omadhina ogo ngono. Ano ondi wete kutya nopethimbo lyiita Amutoni...aandowishi yo yene yene ndji kwa li taa longitha ya simana oondjoka ngaa haku tiwa ontyuula yoshindowishi. Hayi ithanwa pethimbo limwe omausela medhina- melaka lyawo, tse nee, ohatu ti ontyuula yondungu, ngaashi naana yi li kokambe moVenduka mwii. Oyo ontyuula yondungu ndjo yo oyo ihe ya li ya simana kaandowishi pethimbo ndyo.

Vil: Yo nee mbano aakwayita yomukwaniilwa, oya li ya mono omadhewulo gopaukwayita ngaashi ngaa nee okuumba eendjembo?

Shi: Aaye ethimbo ndyono... oondjembo ndi shi mOndonga ngele oto dhimbulukwa, ngele odhihelamo pethimbo lyomukwaniilwa Shikongo shaKalulu, aandonga oondjembo oye dhi umbu nale, oye dhi tseya nale, osho wo okukayila uukambe oye ku tseya nale. Okuya paakwaniilwa mpono ooKambonde ka Nenkwaya ngu a landula Shikongo shaKalulu, aaye, oondjembo kadhi li koyendji ashike... pekota lyaambo ye li pekota lyombala oye dhi na. Sho tashi ke ya nee mpono omukwaniilwa a taagulukile po ngaa mpeya tatekulu Iitana ya Nankwiya, aaye oondjembo otadhi loko ngaa, dha ziilile koombinga noombinga. Aandowishi otaye ya taa landitha, taa ziilile ngaa kOutjo hono, oondjembo tadhi landithwa ngaa, iyaa, mba taa ziilile ngaa kOshomeya huno, dho tadhi tapakana ngaa koonkumbi huno aantu taa pandakana mokati kiilongo yayakwetu yokuuninginino, taa ka konga oondjembo koonkumbi hono, niyumbitho osho tuu. Aaye oondjembo dho dhene mOndonga odha kala mo ethimbo, okuya kiita yAmutuni huno, aaye aandonga oye shi okuumba lela lela, oshoka okuumba oye ku tseya nale.

Vil: Shitiwa iilwitho mbino yopamuthigululwakalo ngaashi omagonga, kaga li haga longithwa?

Shi: KuAmutuni, nenge miita yilwe?

Vil: Miita yaAmutuni.

Shi: Ay! Miita yaAmutuni.. natu shi tale ngeyi... ngele omuntu oku na uutati wonkandja negonga, nomwele gwe mepaya nodhimbo ngaashi yi igilila miita yetu yaaluudhe, ita kala keeyina oshoka oyo e na, oondjembo kadhi li kwaayeheyehe. Ano oondjembo odha li ngaa oonshona, ihe oshigwana shino shaandonga, aye omuntu iho thigi po egonga lyoye ngele oyo uutati woye. Natu shi talele pethimbo nande oondi... nande hasho nee shili pahokololo ndi tu na. Omuntu tamu yi kuukongo nande onime ya lya oongombe, ano oto adha ngaa aantu ya tya omatati goonkandja yo ya tya omagonga gawo. Yo onime itayi kuumbwa nuutati wonkandja otayi ka yahwa noondjembo, iye omuntu uutati mbu e na owo ngaa ta yi nawo. Naahono kuAmutuni, ondi wete kutya aantu okwa li.. yomatati gawo ngaa nomagonga gawo.

Vil: Yo nee mbano aandowishi ndi shi oya adhika ngaa yi ilongekidhila iita nenge oya adhika ashike ombaadhilila?

Shi: Iita kaandowishi oye ya ombadhilila. Eilongekidho lyawo olyo ndyoka owala kutya aantu ye li kosheelo ye shi ngaa kutya, oye li posheelo kaa..pe na epitikilo. Shono ondi wete kutya oya kala ye shi shi nale. Nohe wu wete ya tunga oondjugo yuukwiita, yi na iiyelo yomaumbilo gooholo, yo oye na iiketha yo-.. yooholo, iiketha yiikuti.. yi li menganga lyokuumbila lyopombanda mpono, oya kala ngaa ye shi kutya kaye li pehala ya mangulukila po. Ashike kutya uunake nee olugodhi talu ya, oye kelu itsa, oshoka shono oshe ke ya ihe owala.. pesiku taa homonwa ngongula, pesiku taa homonwa ngongula, uusiku mbono, mongulohi mono, omo oonakatale ko yaandonganga ya ka homona... aandowishi muumpulile. Ihe pakutala ashike aandowishi inaya adhika ye shi po sha nande nande. Nokuhomona hono komuumpulile, okwiina ku ya kotheka. Omolwaasho uusiku auhe nee mbono, oya lala ihe taa tete omano, taa tete omano, taga kookololwa noongombe, taa gumbu ihe enkolo lya kundukidha ekuma lyondjugo. Lyo enkolo ndyono olyo nee lya ka etela aakwiita ya Nehale uupyakadhi. Ano oonakataleko mba ya yile ko muumpulile, oya tseye nga kutya oondjugo odhi li pongalangala ihe mbano sho tuu ya mono kutya nani opu na oshinima tashi ya adha ongula, inaa kotha we. Oya li ihe taa tete omano omanene taga kookololwa noongombe e taga gumbwa nee enkolo lya kundukidha ondjugo ayihe. Ihe omakota gomano oga pwedhwa ge li meni, kage li kombanda kutya opo **waa** kambadhale okugahila. Nokugahila ito ga vulu oshoka otaku ti omano oga li omanene tuu shili, ano ga kookololwa nee noongombe noongombe, e taga ningi enkolo lya dhingoloka ondjugo ayihe... ngele tatu popi ondjugo ehala ngaa nee ndyoka ano oongulu adhihe. Iyaa, e tapu thigwa ihe osheelo shimwe **ashike..** sha gama kuuzilo, osheelo shimwe **ashikeshike**, shi li a kosheelo shegumbo, ngaashi tu na omagumbo getu haku tiwa okeelo. Ano nale kapwa li pu na enkolo lya tya nga olya gumbwa po uusiku owala mpo, ohee (=onkee) tatu ti yo yene inaa kala yiilongekidha kutya uunake tashi ningwa oya kala owala ye shi ashike kutya oye li pehala ewinayi. Omolwaasho uusiku mbono sho kwasha ihe... enkolo opo li li lyo kalya li po. Mbano sho kwashi ihe taye ya ongula... oya adha ihe poyima pwa nika ontsi. Omano ga kookololwa e taga dhingoloka enkolo e tapu thigwa osheelo shimwe **ashike**. Ondi wete kutya... okutseye otu li muupyakadhi aaye shono osheya ombadhilila, elago enene oshoka owala oondjugo odha tungwa nale payita. Itaya umbile mela lyopevi muno, ishewe mpeya pombanda taa yi kape na ngu ta vulu okuya po, oombululu ishewe dhi dha gwana omungu gondjembo aantu oyo owala yeku tala yeli meni, ngweye omuntu ku wete kutya openi, osha li sha tya nga.

Vil: Lwo olugodhi nduno olwa li lwa luwa ethimbo peni?

Shi: Ethimbo... natu tye ethimbo lyongulangula, mbano sho tuu ya yambuka nee mpono ya lala, ihe taye ya... mbano ya li ko oonaketaleko kongulohi.. otaa nongonene ihe omusamane nomalenga ngo omakwawo kutya, ay! Enkolo olye ende ngiini ndino? Poima mpa twiile twa adha po kapwa li pu na enkolo lya tya ngeyi? Sho taa kunduka ihe nenkolo ngeya ya game nee kosheelo hono kuuzilo wegumbo, otayi ipula ihe kutya ay! Aamentu ya londoka. Ngashingeyi otu shi kutya.. otu li miita ngaa shili. Ye ya ihe e taa tula. Sho ya tula tayi ipula ihe kutya.. shoka kiita oku na ngaa kutya.. opo wu tseye kutya... tatu homona... **manga** taa tula ko ko taku zi omuherero. Oolye notamu zi peni?

Se, aye se omalenga gomukwaniilwa Nehale lya Mpingana gwokOndonga, twa pita po tu uka ko-...konandoya. Onandoya oya li nale yi li... poombwetelo dhaAmutuni mpa... hamuuzilo ihe omuuzilo.. wa penga ngaa kuumbangalantu andola. Otwa tumwa ombahe kono-...konandoya, otwa piti po owala e tatu tula oshoka otu wete ngaa pu na aantu. Ano aantu taa fundjathana, yo ya hehelathana ongulohi nale ye wete kutya osho ngawo, mbeya ishewe taa pula kutya one oolye e shi wete nale kutya aamentu oye ya mba twa tokelwa tatu hikilathana nayo mpano, oshinima osho tuu sha tya ngawo.

Omuhherero ta shuna ta ka lombwela omuhona gwe. Iya, ndi wete ihe kutya ethimbo ndyono shaa gumwe owa kwata komiya dhoye wa tala kutya otashi ende ngiini. Ngayingeyi aandowishi otaa ti omuhherero shuna ko, wu ka tale nee ngono mwene gosheendo e ye tu.. popye nooye. Omusamane nee ngono mwene gwiita Shivute sha Ndjongolo e li niita, nomalenga ngaa gwamwe inatu uva kutya oolye noolye mba ya kuthwa po ya ka kundwe kaandowishi. Ya ya nee moshiwanda moka aaye, yo- walye nee kutya etolokelathano lyomoshiherero ishewe, ngweye oshiherero **waa** shi uvite nawa. Nandi tye ku shi uvite ngaashi aasamane mbono aakuluntu inaa longa uushimba oshiherero ke shi uvite, taa tolokelwa ihe komuhherero, iyoohe tamu yi konandoya, aaye, omuhona ota ti ngaa aawe mwa pendulathana anuwa ya ka talelwa po ngaa uunima wuuvaina, **omuyenda** ihe ya po kuume inaa kundwa ngaa. Ay, mbano yo ye na ngaa eipulo komwenyo oyiipula kutya poima sho pena enkolo mpano osheende ngiini, ya lalekathana ya yi. Sho ye ya mpano oye ya ihe ndele taa kuutumba, otay'iipula ihe kutya mani, oshinima otatu shi ende ngiini shi? Enkolo sho lya tya ngeyi, otatu ponokele mo ngiini?

Manga inaa... adha etso kumwe, omuhherero a galuka. Yalumentu omuhona gwandje okwa ti okwe mu kunda. Ye mwene muusiku wonena okwa li inaa kotha po nawa, ihe tuu nena sho e mu tala okwa ndjanga. Oku wete kutya kehe sho ta mu ningi ota vulu okushiyamukula, ngele otamu yi indeni, nongele omu na po shimwe mwe shi dhiladhila shi tamekeni ngashingeyi. Oh! Hamba. Poyima pwa ningi ihe okateyo aaye omuhherero na dhipagwe aaye ina dhipagwa omuntu okwa tumwa. Iya, ano ngaashi twa popi opu na ihe omusamane ngono oye a pewa... ohiya yiita. Shaashi otaku ka hikwa ohiya uuna sho shima tashi yi miilonga onkee osho oyiilongekidha nale taku tiwa ihe pyololololo, aanandjembo, yo aantu opo ihe taa tameke okuumba nenge okumbolokotela nee mo...momatungo mo.

Ngashingeyi Ndhika nguno oye ihe ta kongwa, Ndhika gwaNuuyi oku li peni ano? Ndhika hika ohiya aalumentu ya ninge.

(Vilho)

GwaNuuyi. Elenga lyimwe ngaa, Ndhika gwa Nuuyi, oye ihe e na ohiya yiita, oye ihe e na okugandja okomando kutya pyo thikameni, tondokeni, nenge tamekeni okuumba. Ano mbeya ngashingeyi aandowishi, ayehe oya londa nale mela lyopombanda, mpano oya pata po nale mpa kwii taa kundathanene, ompani oye yina mpeya, shaa gumwe oku li ihe pokamweelo ke, a tala ashike kutya oshike tashi ningwa, dho omilungu dhoondjembo odhaa taalela ashike meelo mo, limwe **alike** mo. Hee ngaa ohiya ya ti pyololololo... ye omulumentu kehe okwa yakula ondjembo a tameka ando okuumba nenge oku tondoka, tayi ihakana nee meelo mono, omo taa tsakanekwa ihe kooholo dhaandowishi, omo ihe taa londathana mo, omo ihe taa londathana mo. Meelo omo taa kondjele, mo omo ihe taa tsakanekwa kooholo, oshinima tashi gwilathana nee meelo mo. Oshinima osho she enda sho.

Vil: Shino otashi ti kutya pehala mpano opwa sila lela omwaalu ogundji gwaakwiita yomukwaniilwa?

Shi: Eeno aakwiita oya sila po oyendji **noonkondo**, oshoka.. oonkambadhala adhihe nee sho ye wete kutya momweelo itaa tsakana mo yo yamwe taya kundukidha nenkolo ya tale kutya openi pushi okuihumbila menkolo wu nukile mo aaye itashi piti. Ohaa katya tuu yuumbile mo aaye itashi piti. Sigo ngashingeyi oye wete kutya oshinima otashi shanika ngaa nee okwaha ka sindane we, oshoka mpa pu na osheelo, opo **apeke** mpono tatu londathana tatu tsakanekwa kooholo dhaandowishi. Ngashingeyi... Omusamane... tatekulu Shindondola shaMpinda, oye he yomusamane Kambuta ngu ta vala omukwaniilwa gwetu Kauluma. Shindondola nguno... a nukile po mokatsali komushimba, shaashi enkolo olya kutha ko owala... ondjugo yaatiligane. Aakalele ayehe mbeya ondjugo oyi li ngaa kombanda, yo aakalele ayehe ya fadhuka po ya yi. Shindondola sho a ka nukila mokatsali komushimba nee... okwa adha omushimba omo e li a utumana. Okwa thikile ngaa ta tula mo oholo momushimba. Sho a tula mo oholo momushimba, yo aandowishi sho ya mono kutya muno meelo itaa ya mo we oyendji ya hala okuya taa kunduka kunduka nenkolo, yo taa **yaha** nee mbeya ya fa ye wete kutya pamwe otashi vulika e ki **iyumbile** ngaa momano nga e momano ngaa, ye e ye ishewe taa tona ko mbeya taa tono ko mbeya. Shindondola nguno sho a nukile mokatsali dho ooholo tadhi ka nyaangidha ngaa, aaye Kalunga ina monika nande okuyimwe, ye okwa nuka mo, sho a nuka mo niinamwenyo hwiya oya piyagana, opu na ihe onkambe yoshimbundu ontokele ngeyi, onkambe oyi na ongodhi mothingo, otayi matuka ihe ashike yu uka huno yu uka huno moshimonkunkulo gondjembo nee. Shindondola onkambe ndjono oyo ihe ... a hala a kwate. Ohe keyi kondeka tuu ngeyi, dho ooholo otadhi mu kongo mo, ohe keyi kondeka tu ngeyi, sho a mono kutya onkambe iteyi kwata ye ota tula mo oholo. Ye ota dthingoloka nenkolo.

Ootatekulu nee Amupanda, yo aantu mbano oyo ihe yiile ongulohi mpano oonakatale ko, a dthingolokele enkolo peni pamwe omuntu tiyumbile mo aaye itashi piti. Okwa yi ihe owala mokalonga komanenge heya ke li pu Amutuni sigo onena. Pokalonga komanenge mpono opo ihe ayi e ta mbete ihe ala momanenge e ta mwena. Inima ayihe sho tayi ningwa okwa mbeta tuu momanenge, oshoka oonkambadhala adhihe dhokuya mo kadhi po we. Ye tatekulu Nampala gwaamoomo nee nguno... mopiyepiye tuu mono, mepingathano tuu nooholo mono, oye ihe tu ngo, eh gotango nenge ndi tye oye... a mono.. ompito yokunukila mo. Nampala a yi mo, meni lyenkolo. Ashike meni lyenkolo ku na sho to ningi mo. Ngele ondjugo othethenge owala ngawo, owu li mekuma lyondjugo, we egamena kekuma lyondjugo, ku na otu kutya oto mono shike.. oondjembo odhi kuli owala mpe tadhi umbu yakweni mbeya ye li hwiya. Nampala oku li owala mekuma lyondjugo, iilamba owala kekuma lyondjugo, ye oye tatu ti ye oye ihe a ka hugunina ko.

Aantu taa yahwa nee aantu taa yahwa nee aantu taa yahwa nee, sho ya mono kutya ngayingeyi aantu kosheelo oya tila ko mbano oshoka.. ondumba yi li ko yaantu nee. Ngayingeyi omalenga nee ngano... peha lyokuyamo meni, omuntu ta yaha 'ala ekuma, omuntu ta yaha 'ala ngweye **waa** shi kutya... oshike tashi ka ningwa po. Oshinima osho she endele sha tya nga.

End of Uukule 01

Vil: Tatekulu kuAmutuni okwa yile aakwiita ye thiike peni, mbono yali ya ka ponokela amutuni?

Shi: Aawe onda fa nda adhika nde shi popi kutya aakwiita inaa yalulwa oshoka... ngiika aantu tuu owala.. oshilongo nashi konkolwe aantu naa ye kiita, po kapu na ihe omwaalu kutya.. mongundu ya nima omuna aantu ye thike peni nenge kongundu ya nima oku na aantu yangapi, inatu shi tseyi, kutya oya yile ye thike peni.

Vil: Aantu ngaa nee shi ya sa omwaalu omunene gu thiike mpoka ngaashi ngaa wazi nokupopya metetekelo. Omadhina nee gaambono ya sila ko, otaga dhimbulukiwa konena?

Shi: Iyaa, edhimbulukiwo lyago ngiika okuza ngaa pethimbo lyomalelo gaakwaniilwa ayehe mba twa zi nayo kakwa li ngiika sha twalwa shina oshilonga. Ashike omukwaniilwa ngu tu na tate Kauluma, Elifasa, oye e shi pendula po kutya naku tseyike... omadhina gomalenga ngo ga sila kiita yaAmutuni. Opo ishewe, ku ningwe emanya, sho twa tseyi ompampa... oshitumbo, mpono pwa fumbikwa ookuku. Oshitumbo otwe shi tseyi momuvo eyovi nomathele omugoyi nomilongo...heyali nahamano.. opo twa tseyi oshitumbo sho. Sho osho ihe sha... tashi tithandje aakwaniilwa ngiika mba tu twa zi nayo inaa kala ye na oshimpwiyu shono ihe tate Kauluma ngono a s'oshimpwiyu shono, oye a kala e n'edhiladhilo.. ku ningwe emanya koshitumbo shaakwiita yaNehale mbono, ye oye a kala e na oshimpwiyu ando ku tulwe nee omadhina gomalenga, ano gomalenga ngo omanene ngo ga sila ko. Hamadhina gaantu ayehe, ihe omadhina ando owala gomalenga, ando ga nyolwe kemanya ho. Iya, osha kala ngaa inashi pita, sigo oshono oshilongo sha manguluka, mba twa kala ye tu lile po ando, ngaashi omutiligane tu a li muno haku tiwa omakalama, oye nga twa kala twa tsa omutse ando e shi pitithe kepangelo ndiya lyopakatongo nee... inashi pita sigo epangelo lyetu lye ya koshipundi. Natango tate omukwaniilwa Kauluma okwa tsa tu omutse kutya ombila yaamati yaNehale nayi tulwe emanya. Osha kaya ngaa nee sigo omomakutsi komupresitende. Omupresitende osheendo osho ngaa ekeshi longekidha nee nosho opwa tulwa esiku, ashike sho te popi nena ngeyi ite dhimbulukwa we kutya esiku olya li olini, omomwedhi ogwali oguni omumvo ogwali oguni, ongele tiikeshi enda ngaa nawa shila. Iya...emanya oko li li lya thikama, ashike inaku tulwa we omadhina, nande emanya nalyo inali tu nyanyudha, oshoka mpa lya...lya thikamekwa, hako koshitumbo, mpa pu na... omututumbooo... gwombila yaantu. Oshoka ombila.. elambo lya fulwa owala limwe **alike**, patumo lyomukwaniilwa Nehale, kutya.. ka fumvikeni ooyakweni. Iipongo ayihe tamu adha ya kookololwa koontsa nenge komambungu... yi kookololeni mu yi tule moshilambo. Osho ngaa sha ka ningwa shili, elambo ndyono limwe **alike** ee tali ningwa ihe sha fa okandundu. Ano kwa tentekwa ondumba yomamanya, oko shili sigo onena. Otwaashi ihe omatompelo ogeni, mpo pu na oshitumbo, hapo wo opwa tulwa emanya. Emanya olya ka tentekwa ngiika pu na oometa dhontumba okuza poshitumbo. Tatu pula, oshoka otwa pulile ngaa, yo mbono nee... ooyene yoshitopolwa pethimbo mpano, mbono ooyene yiyamakuti, anuwa... oshitumbo oshi li mooha dhihwa unene. Anuwa inaa hala iihwa... yi tetwe po, omuyonenwa tagu ningwa to tete po iihwa opo wu tule po emanya.

Ano tu wete kutya inatu yamukulikikwa ngaa sigo onena. Otwa kala tatu pula esiku olyo tuu ndyo tatu ti.. kaku na omushigakano hagu tulwa ombila yili mpano go tagu tulwa mpee. Tse sho twi indile otwi indile, andola... emanya li tentekwe koshitumbo. Ihe shoka... aaye, epopyo lyetu sigo onena inali mona eyamukulo. Ano eyamukulo ohali ti ashike ashitumbo oshi li nee mooha dhiihwa, nonge to yi tete po nena oto ningi omuyonena.

Ashitumbo... oko shi li sigo onena, na emanya oko li li. Mewiliko lyomupresitende... esiku ndyono... oye mwene a li ko kuAmutuni, ndi wete... ngele ando... epulo otali pula omadhina... omadhina otu ga na 'ala membo. N'ishewe opu na epingathano okashuushuu miinima yimwe, shila ongele tashi opalekwa ngaa kaa...gandjimaye noshonoso. Momwaalu gomalenga ngono, nandi ga tumbule ngaa **manga** mpa. Ngaashi ga gandjelwe ku tate, uushona...

Vil: Oto ti omadhina ngano oga gandjelwe ku tate gwoye? Oto tu lombwele kutya osheenda ngiini opo e ga gandje?

Shi: Omadhina.. ngaye ngu tandi popi ngaa Shilongo shaAndili yUukule onda tumwa ku tate. Nda tumwa komukwaniilwa kwa ti ka pule... kuku Andili yUukule ne tu pe omadhina gomalenga nga ga sila kuAmutuni. Omadhina gomalenga nga ta dhimbulukwa omalenga omanene haku ti omwaalu gwaakwiita ayehe. Tate ta gandja ihe ngo a gandja. Okwa gandj' ihe...

Vil; Sho oshe ende ngiini opo tate gwoye a tseye omadhina ngano?

Shi: Onda adhika nde ku lombwele petameko mpeya ndati tate okwa li omunandjokonona, oku hole ondjokonona. Ngaashi ndi li ngeyi iinima mbi nda tseye pandjokonona pakuuwa kutate nokukala puye sho twe yi lombwelwa, ondi shi noondjokonona dhokiilongo, kan- kaayi shi- kaadhi shi dhomOndonga. Ngaashi ndi li ngeyi ondi shi noondjokonona dhokiilongo kaadhi shi dhomOndonga ihe.. omolwaasho tate okwa li e hole kupulakena oshinima ngee sha ningwa konkumbi okwa hala okushi uva nawanawa, ngele sha ningwa kewale okwa hala okuuva kutya aawale okwa li ya tya ngiini, nohaa longo shike. Moondjokonona muno... omo nda putukila, mo omo ihe... ndi wete sho sheya pethimbo ndino, tate a kale e shi shi, shino kasha li shina oku kala kokule naye, nando ina popya we nahe sho a zi... kuAmutuni niishasho yooholo, shaashi pakutala... nopamuthika ngu a pandje oshoka ongaye mwene nde mu pula... e tuulikilendje (=ta ulikilendje) okanona kena oomvula omulongo nandatu nenge nambali lwaampono, tati sho tate ta si ku Amutuni ngaye ondi thike pu nima mpo. Ano sho... nda tala uuntu mbu nda ulukilwa owu li poomvula ngashi nde dhi popi omulongo nambali nenge omulongo na ndatu, nenge nani ngele omuntu omufupi.

Iya, ano ondi shi kutya.. tate ngaashi nda adhika nda popi, oyindji yomiinima okwe yi uva ku tatekulu Nampala gwaamoomo, oyendji yomiinima, okwe yi hokololelwa kaasamane ngaashi nda popi yali momukunda mu. Katio kAngula mba iihupe, yaa.. ye ya.. ye n'ooshaho dhoholo dhokuAmutuni.

Uukule 02 6.00

Omusaane a li momukunda mu, ye oye yinakulu yatate, osho wo... Akutidha kwaNuunyango ha ti ogwaNambahu. Aantu mba iihupe yokwAamtuni, yo oya li nee

momukunda gwetu mu. Pohungi nee mpono, aluhe tate ota pula nee ombahu nokawawa, a pula koshino nena, ongula a pula ko shiya, shi tuu a pule ongula osho tuu te ya a pule. Nehokololo ngaashi tuu e li uvile osho tuu tali ti. Opo wo nda tseye kutya iinima ya tya ngawo tate okwe yi uvikika. Ngaye ishewe onda pulakenekeka, oshoka otandi pulakene kaantu mba oyo yene ya li poshinima.

(Vilho)

Omadhina nga ga gandjwa kutate nee ndi ga falele omukwaniilwa tate Kauluma Elifas ogo ga ngaashi... Uushona waNangula, Indongo yaShimana, Uukule Wamulugu oye nee he yatate. Ipinge... yiIyambo, Kayoko kaNegola, Angula yaShonkama, Niimba yaNkandi, Ntinda yaNehoya, Kwedhi kwaNkandi, Namalwe gaMbwandja, Nkandi yaKanyemba, Awene yaLukonkolo. Omadhina ngono ogo nda pelwe kutate, ashike okwe gandja ombadhilila tse tu ye kwaamutuni tu ka popye naantu mbono ga tulwe kemanya, ashike.. ngele ando okwa li... oshima sha shuninwa. Ngiika tate a dhiladhila wo nawa nokwa dhimbulukwa nawa shaashi ethimbo mpono oku li nga nee mukokele. Ondi shi kutya ando okwa ka gwedha ko ngaa gamwe ngaashi goMudhika naye opo a sila mpono, Akoko oko ya sila hono omalenga nga ga li, ondi shi kutya nasho osha ningwa nga, moshima shontukuluka, ogo gandja kutate go. Otwa ka tala ishewe kutya... ngele ando omadhina ngano oga yile kemanya... ndji li kwAmutuni, ngiika kakwa li sha dhiladhila wo nawa, tate okwa gandjele omadhina gaantu mbo ya s'iita. Ngaashi oohe yatate nguno Uukule waAlungu, nguno okwa zi ko iindwa kolutala, hako a sila hoka, okwa sa ko ngaa a yahwa oo- iishaho ooholo mbali, dhi li molutu lwe. Iyaa, ano ngele okwa za ko niishaho iyali yooholo.. ye e tende (=te ende) kolutala ye e te ya ngaa a sile megumbo lye, okwa pakwa nga nee mo-..momukunda ngu haku tiwa onandjamba ngu gu li putse mpa. Osho wo nguno... Nkandi yaKanyemba, naye.. okwa-okwa sila moshilongo, ano ina sila nga hoka. Ashike oya sa 'ala iita iishaho yooholo ngaa.

8.10

Iya mpono opo ndi wete kutya...shi omadhina ngano inaga tulwa kemanya opu shi okudhiladhila nga sha kutya oshi shike shi shi okuningwa po otashi ningwa ihe... nomadhiladhilo ga dhindwa nawa. Tate okwa gandjele 'ala aantu mbo ya sa iita yamutuni, omalenga ogeni, oga sa ngono, ihe ngele tashi ke ya kemanya ope shi okutalwa kutya... ope shi okuningwa ngiini?

(Vilho) –8.38

Aaye, pandjokonona... ndji tu shi se oyo twa hala kwitala ina pu sila omundoishi, noke nawa nkee ta si nokuli. Aantu ngele oye li pondjugo yi li pombanda...y'ishewe kaku na ngo e wete nando osho oshipala shomundoishi... mukende ishewe mu ya pitithila oombululu, omilungu dhoondjembo oyo owala ya tala aantu mba ye li pondje. Ondjugo oya tungwa nomamanya, ndho ooholo dhaandonga otadhi idhenge owala mekuma, otadhi idhenge owala mekuma. Kandi wete pu na... ngo ta vulu kutya.. okwa sila aandoishi onomukalo guni? Omundoishi ota sile peni? Ngele aantu ye li mondjugo ya wetike, oyo owala ya tala aantu mbee ye li pondje.

(Vilho)

Aakwayita yomukwaniilwa sho ye wete kutya oshima itashi pewa nameya oya ka fululukila owala moongombe, nongaashi nda adhika nda popi omusamane ngwiya Shindondola ta dhigoloka nokakambe sigo tatula mo oholo. Oongombe ondho ihe ya ka kutha mo moshigunda sho ye wete kutya.. kayindongo, huno itashi pewa nameya, shi hwepo ashike tu.. ka panune mo oongombe. Yo taa tidha ihe oongombe. Sho ya tidha

oongombe... e taa yi tuu nadho shili, shoka otaku ti oongombe odha li odhindji **noonkondo**, sho ya thiki nee nadho kuNehale opo nda thika nda popi ishewe kutya sho ya thiki iye komukwaniilwa kontanda koshiya, ye ta ti ihe aalumentu aagundjuka naa tale oongombe dha fa ngaa dha nika oku...kukala hadhi gumwa gumwa ngaa. Yo ya shune kwAmutuni ya ka fumvike yaakwawo. Sho taa fumvike omidhimba dhino, yo taa tala hee taa teya po omiyelo dhogulu adhihe nadhi teke, oongulu adhihe nadhi teke, e ta teya omiyelo dhono. Sho ya mana okuteya omiyelo... yo e taa yi iye(=ihe) meni lyoondunda... e taa longele ihe iinima ayihe, kutya iiketha yiikuti, kutya oondjembo, kutyaaa.. nandi tye omaliko agehe nee, taa tula ihe momatempa. Sho ya tula momatempa, ngono taga hilwa nee koongombe dhAmutuni tu yene ndhono dho taya galuka nadho kOshiya, iinima ayihe mbyo ya li ogo eliko lyaandoishi, okuzala iimuna, ndee sigo omaliko gomegumbo. Ayihe mbyono oyo ya za ko nayo.

(Vilho)

Aandoishi ya yile ngesiku owala ndjoka. Inaa lala po, olyo wo esiku ya ya. Shika sha li tashi inyenge po mpoka pethimbo mpoka, sha shi kakwa li wokuna omakwatathano gopashitiligane ngaashi nale kutya.. yakwetu huno twa ningilwa sha tya sha tya, oyo tu yene ye kulukako iipala kutya.. shetu lulile hwiya, twa tsakane kwa ko koshinima sha tya ngeyi. Ano opwa ninga omasiku pwa-pwa dhima omulilo. Ngiika sho tashi inyenge po omambungu owala nombandje tadhi li omidhimba dhaantu. Iyaa, mbano nakaguluka, oya kaguluka kapu na nando osha. Oye ya ashike e taa fumvike aantu yawo. Yo e taa teyagula po omiyelo dho-dhoongulu, yo e taa kutha mo iinima ngaashi ye yi lombwelwa. Opo ihe mpwaka za...om- owina ya tseye kutya nani oshima oshali shili ngeyi. Oshoka aantu mbano sho ya londoloka mombuli ompani taa yi thigi tuu meni mo... lyo-lyo-lyo-lyoshiwalanda muno omo ya thiga ompani. Mbano opo ihe ya zi ya mone kutya nani aantu okwi ya pita pombululu mpano, taa umbile mela li li pwe. Opo ihe ye keshi mona, sho ya galuka sho ye ya okufuvika yaakwawo. Yo ya lwe po nee omaliko nga.

Kakele koongombe oya ya nadho esiku ndyo.

(Vilho)

Oyu uka koShomeya. OkoShomeya ya ya. KoShomeya ngiika taa..shoka omakwatathano kaga li po, tuu pomathimbo ngono shili ando hwiya ongodhi niikwashike, ngiika opo nga ya ninge... omamulutiya nenge niikwashike kwa li nayi endithwa mbala opo ya ka lombwele ngaa nee ya lombwela yakwawo apehe kutya.. kwaamutuni, oh, shetu lulile. Ya ye ngaa sigo okoVenduka nenge kombala yawo. Ya ka popye sho sha ningwa kwAmutuni.

(Vilho)-12.20

Inashi za miita. Omahokololo ngele ando.. omahokololo gaNehale taga popiwa okukwata... aatiligane kutya oombasikela kutya akwashike, sho oomba aashingithi. Ano kashi shi iita ngoye nangoye ngele oho landula nawa opo u kale nuuna to kwata oondjokonona Shigwedha ngaashi to pula oondjokonona ngeyi. Kala wu shi shi kutya.. oto kwata oondjokonona ndele inandi yi inekela naanaa. Ito pulakene omuntu.. **wa-waah**e mu wete... e ku wetele 'ala muumbulu mpono pwa pita omulungu gondjembo. E to ke mu kwata ngiini? (laughter) Ki wete ku na ehokolo tali ka kala lyo shili mpo. Yo ishewe aantu mbano sho ya londoloka mombuli...ya kulukitha oshilondelo shawo mongulu yopevi. Yo taa egulula omweelo ngono gwo yoshiwalanda. Yo nokuya taa londo komba yomidhimba dha-.dhaantu mba ya mbumbakana mondjila. Yo taa ende ihe taa sigula oshoka ohashi vulika gumwe te ekama nga mokana nenge a teka ngaa a tya a

tya.. taa sigula iye, sho taa yi nee. Ano opu na ihe mpo tapu ka kwatelwa omuntu peni, kape na ehokolo lya tya ngaa.

(Vilho) –13.30

Aaye konima yiita yoponAmutuni... oshima ndi shi sheke enda ngaa nee nayi shono omukwaniilwa... iita ye ya ngaa nee kegumbo, ya thiki, ye eta owala omaliko, ye eta oosa. Mosheendo shoongombe ndhono dha zi wa nadho kwAmutuni omwa li mu na anuwa otsenzi ya dhika po ya zi kondowishi, otsenzi anuwa onene, yo oyi na oshinge. KoVenduka okwa ka za iye elaka lyuukilila komukwaniilwa Nehale kOnayena kutya... omukwaniilwaa Nehale... aaye, aantu ngele wu umbu uuholo... uuholo wa nikile wa nika ngaa. Ashike ohaa kala taa popi. Tu kwathela omukwaniilwa nomwenyo gwa gundjila, owa kanitha aamati, tse twa kanitha sho twa kanitha, ashike.. otsenzi nayi galuke, oya pumbiwa **noonkondo** kepangelo lyaNdoishiland oshoka... oyi na edhina. Ye omukwaniilwa ta yamukula ihe aatumwa mba yaashimba mba. Aaye, ka lombweleni omutumi gweni kutya... ngaye sha wu wete oshima sha yi mela lyandje ihashi galuka mo we. Otsenzi ondi na, ke ya lombweleni kutya ondi yi na. Walyewo kutya ohapu lalwa omasiku ge thike peni... aantu ya ka lombwela aatumi yawo... natango ya ka galuka. Omukwaniilwa hee, iyee oshima shi tala pashikuluntu, iit'iita. Ihe ihayi kala aluhe aantu itamu popi. Idhidhimika wu gandje otsenzi, oshoka oya pumbiwa **noonkondo**. Ye omukwaniilwa ota ti oh, natango mwa galuka iye. Dho ano oongombe odha gama peni? Aaye, oongombe odho ngaa ndho otadhi napa popepi nadhi ye popepi negumbo, sho dhe ya popepi negumbo, ye omukwaniilwa ota kutha ondjembo ye ota **yaha** otsenzi montaneho yaatumwa. Ye ota ti nayi yuywe, oshoka oya li onenenene tuu shili, e taku kuthwa oombati, oombati dhiiti ya li ndhino, otamu ende nadho kutya odhoole kutya odhi ninge ngiini, e tamu dhi falele.. aatumwa yeni. Nayo otaa kiitaala shili kutya ondho tsenzi yeni oshoka oya li onene. Mwa ti Nehale osho a ningi sho eyamukulo lye olyo lyo. Shono oshe ke eta ihe omadhiladhilo...walyewo kutya mpono ompa dhika mpa piti ethimbo ndji thike peni. Sho iita ya tula naatumwa ohaa ende wo sigo opo mwedhi ngapi. Okwa ka kala oku na omadhiladhilo taga ti kOndowishiland otaku tumwa. Ku ze... epitikilo, iita yi hingwe **hee(=nkee)** tii zi moVenduka oyu uka ngaa kuNehale mwene mwene, ano iita ngaa nee.

(Vilho)

Iyaloo. Mpono opo nee hatu ti aaye Kalunga oka tokola po ngaa ngiika nee mpo. **Manga** nee shili momalokekidho inashi ya miilonga, ye omukwaniilwa Nehale, momumvo eyovi limwe nomathele omugoyi nonola noh- nahetatu a mana oondjenda. Iita ya sile mo, inayi kala we... yi ka ye miilonga. Y'ishewe, owu shi nale kutya shaa pu na goye opo ngaa pu na gwamukweni, muushimba mwi omu na aantu mbo ya gama kaandowishi, ya kenyanya aakwaniilwa. Oyo taa gandja omauyelele kutya Nehale ngono omupwidhi, noshilongo oku shi na owala e shi kutha kumwayina pwaa shi.. pauyuuki. Iyaa, ngashingeyi ohaku ti ihe aantu ohaa zi iye muno taa ka kong'a iilonga muushimba. Oshipala shuushimba sha opalele ngaa omuntu kehe nee. Okwa ka kala ihe sho aantu taa ka hogolola ihe okashuku nge, taa nyolithwa. Owa zi peni onda zi kOngandjera, owa zi peni okUukwanyama, owa zi peni okOndonga. Okoshilongo shalye? Ngoye oto popi ngaa koshilongo shaandjeni, sha wa ti owala oshaNehale, gama mpee, gama mpee, sigo aantu ye ke shi dhimbulula nee kutya oh..amba. Sha ngaa wa ti ogwaNehale, nena oohamala dha lile ko, omwenyo ashike wa dhipagwa.

(Vilho)

Ee! Okuza mpono, ngashingeyi aantu ayehe nee aandonga, ngoye ogoshilongo shalye? Ayee, oshaKambonde. Ngoye, ayee ogwaKambonde, kwa ti aaye, nzoka ine ya nzo, kaku na oshili sha tya ngaaka, aandonga yaNehale oye li peni ihaye ya muushimba. Ee! Osheke nda ihe ngawo kutya... shampa owala- sho tamu hogololwa nge, sha ngo owala wu wetike wu na ooshadhi ngele wa dhengwa kumukweni otaku ti owala ooholo dhaandowishi dhe ku palutha. Aantu yaNehale **taa hepekwa** iye, aantu yaNehale hepekwa iye. Ngashingeyi opo ihe mpa za elaka twe li adhele kutya Ovambo vaKambonde sha za ngaa nee maaherero ngiika mbo yotolokela ayihe oya Kambonde owala ohaku ka za gu ovambo vaKambonde, ovambo zakambonde. Ano osha za mpono aantu **taa holeke** edhina Nehale, ya kale yaKambonde, ya wape okuhupa ya mone iilonga. Po opo ihe ondjila ndjino nande oyi na.. uupopepi ngaa.. aanamayongo yoshilongo shomukwaniilwa Kambonde ngaashi nda thika nda ti oshi na oondjila mbali. Oya ka kala ihe ihaye ya ko kondjila ndji. Oha tsu owala ondjila ndjiya ya kuma ndji ndjiya ya pita hwiya kokulekule opo ya ka ye muushimba nge, huno taa tila ko ihe molwasho oto ningi owala ngoye ogwaKambonde shili, ihe ngele owa monene okaposho otaku ti ashike, ogwaKambonde ashike. Iikonene oya kala ihe owala tayi ka londokidha Nehale kombinga yaantu ye mba taa yi muushimba.

(Vilho) –19.15

Iyaa ngaashi nda adhika nda popi kutya... omupresidende a gandja iye elaka kutya... omukwaniilwa na longikidhe... oshituthi... shokukaninga emanya Iyaamati yaNehale. Omukwaniilwa okwa li ihe a gongele oondjembo dho dhoshikushonale. Komaludhi gadho ngaashi oongondo, ombuyano, omangosho omikwashike... sigo ondhoka ngaa nee onkunya nomalusino. Oondjembo dhono okwi (=okwa li) dha gongelwa komukwaniilwa muno mOnamungundo mo. E tatu yi nadho ko-kwaantuni pethimbo lyegululo ndyo. Omo dhi li momisium yaNamutoni. Dhi li mo dha gongelwa tadhi ulike kutya.. odho tadhi longithwa ka-...kaandonga ndhi. Iyaa, noku na dhimwe.. mpo pwa monika elago kutya.. ano elenga nima... Iyedhina Ngandi... olya li Iyi na ondjembo okwashike. Oya nyolwa ngaa pedhina ndyoka kutya ayee omusamane Uushona waNangula okwa li nondjembo yoludhi lontumba ndjino, tatu dhi tula ihe omadhina ndjino oyo uushona ndji. Ndjino oyIndongo yaShimana ndjino oyaIifo yAmulungu ndjino oya li yaShivute shaNdjongolo ndji. Ano sha tya ngaaka oko dhi li komisiuna kwaAmutuni.

(Vilho)

Iyaa.. aye tate Vilho Shigwedha ngaye mwene ngaashi nde ku tseye ngaa nee niilonga yoye, shono ndi na okulombwela oshigwana oshono wala kutya... okutseya ondjokonona yoshilongo shoye... osho okwiisimaneka, okwiisimaneka mwene. Ihe ngele omuntu wa hala 'kusimanekwa taku ti ou shi shi ngweye waa shi shi. Ngaye mwene onda gama komusamane ngwiya, ha popiwa... ngiika omundonga ngaa oshoka oha popiwa nomatumbulo taga popi oshindonga taga ti... a pulwa ngaa kokanona taka ti... tatekulu ondjamba sho ya sa ngawo ngeyi ano komutse gwawo kwiipi. Ya, omusaane sho ke shi ko shili, huno oku wete oku na omushila, huno oku na omunkati, ngo omayego oga sikilwa komakutsi, omusaane okwa tameke ashike sho ke shi ko shili e ta ti ey! Ulikileni okanona tandi yolo. Ngaa nda gama kuye shaashi ina hala okufundja okanona. Ano.. ke shi ko shili, omakumagidho otandi kumagidha nee kutya.. aye omuntu, ondjokonona ngele ku yi shi shili, ngweye owa hala 'kuyitseya, yi pulidha nawa. E to yi gandja yi li ngaashi yi li, ihe ngele ku yi shi, kala wo to ti aanyasha kandi yi shi. Oshoka ondjokonona oshinima... tashi ka fala aantu mesindano. Uuna wu yi shi nawa. Nandi

popye... kombinga yoshilongo shetu Namibia. Aantu mbono ya longo.. nomupresidente gwetu, tatekulu Sema yaNujoma kOmbaye noShwakopo hono, oye mu simanekela omapulo ge. Nomapulo ge ngono, ngiika shu uka nee miileshwanima ngaa. Oshe mu fala sigo ompono okasindana. Oshoka ngele ota popilwa oshilongo Namibia, ote shi popile... **kee** na mpo ta palutha nande, iinima ayihe ta popi, uuyuni otau uvu ko. Wo uuyuni, ino kala to ti ngoye sho to gandja ondjokonona ongo'wala wu yi shi. E vulika aantu ye yi shi ye vule mpo, ngweye to popi. Ngayingeyi sho to lombwele aantu... iinima haayo. Otaa ku yolo ashike, oshoka oye wete kutya hasho, hasho sha tya ngaaka. Opo oshilongo shetu sha dhe memanguluko ndino lye twa ngaa komaludhi giili nogiili nenge kutya okondjembo kutya okopolitika kutya okondjokonona, ondjokonona yetu oya simana, ihe oya simanithwa... kwaambo e yi.. kwata nawa... e taa popi hene (=nkene), aaHerero sho ya adhika nge, oya kondja shithike mpa. Aanama oya kondja shi thike mpa. Aakwantumba oya kondja shi thike mpa. Ano shaagumwe.. ta kondjo, ta kondjele oshilongo she mupyamunene shono wala mpa hali yena ehanganano lyokutya wala yi tule kumwe opo ya kondjithe omutondi pethimbo limwe ngaashi.. iita yetu ya kala. Iyaa, ano ondi wete kutya shi tandi kumagidha oshon 'ala kutya... omuntu kehe to gandja ondjokonona, ino ninga wu pandike. Ninga wo opaleke ondjokonona yoshilongo shoye. Otu wete kutya omuna.. ngashingeyi aantu oyendjiyendji taa pulapula.. ondjokonona nomithigululwakalo. Kii shi ngele oshi na esimano okukala to popi oshima ngoye **waa** shi uvite nawa, nenge **waa** shi shi nawa. Opo tuu kwateni ondjokonona nawa yoshilongo shetu. Tuu yeni nando ano... opethano ndi li li koshipala shetu lyemanguluko lyoshilongo shetu oshoka oye ya tse tu thike mpa. Oshe twa kondjokona ya yela. Nanene yuuyuni e taa mono kutya omuntu oto mu pataneke ngiini ngele ota popi oshima shoshili. Ihe ngele omuntu to gandja ondjokonona, nayi kale ya dhindwa nawa. Ngoye yi pula ishewe wu shi kutya oto pula komuntu ngu wamwinekela. Ngaye tate Shigwedha itandi popi.. iinima.. nda fa ndi shi shi shili, oshoka ngele to popi ondjokonona, oshinima shi wu uva. Onda koneka owala kutya.. iinima onde yi uvikika. Nonde yi uva kaantu ndi shi 'kuyiinekela. Nongele ishewe ando opu na ompito... ndi ndjandjukunune kutya... opo ndi kale te gandja ondjokonona ya shontumba ondi ikololela peni, otii shi ningi. Oshoka ondi shi kutya.. ote popi oshima ndi shi kutya omolwashike tii shi popi. Tate Shigwedha ondi na... ondjokonona... yiita... yile moshilongo mu. Ya za mUukwanyama. Ihe tate okwa za megumbo mu, e ta yi kaandja omusamane Iita yaNuumbala, a li mepya muno mwa si... kuku.. Hileni yaMwandingi, moshali, a ya mo owina, e shi kutya Iita ya Nuumbala ngono, oye a tsakaneka iita mbyo natango ye yi tsakaneka moluhwa, ye e te yi umbu, oye e yi umba tango. Noku shi ishewe kutya Iita ngono oye ishewe e kiithanwa (=ka ithanwa)... pandjokonona, iita sho ya hulu, iita sho ya shuna, tithanwa (=ta ithanwa) komukwaniilwa Gwewulu, ngo a tumine iita koshilongo shaKambonde. Ano inatu tya okOndonga, natu tye okonamayongo, oshoka iita mbyono inayi ya kOndonga, ihe oye ya konamayongo. Ko oko kaandja Iita yaNuumbala ngo e yi kunda ngu a yaha okakambe komukwaniilwa, ke li we kelenga lyontumba.

(Vilho)

(laughter)

Iita oyi na ondjokonona ondhigu kashona, kakwa li nda hala okuyipopya oshoka owala ongaye ishewe nde yi eta. Yo yene omashongathano gaakwaniilwa tuu. Aamati yomukwaniilwa Nehale, oyo ya ka kwata oongombe kUukwanyama. Ahe, aamati mbono, oShivute shaNdjokolo ngu twa popi mpa. Oku li tuu mwamuteya mo. Uukule

wAmulungu, oye he yatate. YonaShivute oya li omuntu nakuume. Oye na aafuko ye li miitsali. Aafuko ye li mohango yiitsali. Ye Shivute ta lombwele mukwawo ta ti... aafuko yetu otaa li ngaa oongombe dhomoshilongo mu na oongombe ngaa dha tsilikwa ohethi mpano. Tatu tsele oongombe dhomoshilongo, oongombe dhi li pUukwanyama mpano. Pethimbo mpono oshilongo shUukwanyama, otashiii... otashi- ndishi aamentu mbono aakokoli, otashi ende ihe tashi ningi mpa mpwa li ohambo mpa ningi egumbo tashi ende ihe tashi kokola. Kohoko ngaashi andola hatu ti, aantu mbano oya tseye ihe kutya.. mombala moshikwashike shike omu no... oohambo dha ninga omagumbo. Shivute nUukule oko ihe ya ka ya ho ngaashi ethimbo ndyono ohaku ti iitondokela. Ano ya ka tondokela oongombe dhaakwaniilwa e tadhi kwata ko.

(Vilho)

Ngiika, iyaloo, mOndonga ohaku ti iitondokela. Kayi shi iita, yo kayi shi iifula, itadhi yakwa, ashike otadhi tondokelwa tadhi kwatwa ko kaantu oyene taa thigwa ya dhipagwa. Sho sha ningwa nee ngawo, opethimbo nee lyomukwaniilwa Nehale, nomukwaniilwa Gwewulu, ye Nehale, pethimbo ndyono, oku na po tuu she, sho oshilongo oshamwene tuu Kambonde. Ngayingeyi sho sha ningwa... Shivute naAbipia yUukule otaa

26.06

ya etele omukwaniilwa otsi yongombe Nehale ota ti man, omwe shi ende ngiini? Mwa ti otamu ka konga konga onkinda poonime dhi hapu dhi hapu. Oongombe omwe dhi adha peni? Tatekulu otwa ka yanga eh! Mbela otwa ka mona ngaa olwiho... sho osho she ya kutha mpa. Oshiima shono, osho ihe sha geyitha omukwaniilwa gwewulu mwene gwoshilongo shUukwanyama, e ta ka hinga ko ihe iita, iita yo yene yene. Iita nee mbyono, inayi ya yu uka kaNehale ngu oye a shongo. Oye ya yu uka koshilongo shaKambonde, konamayongo. Aantu mbono oya ka dhenga ihe aanamayongo. Oshilongo shaKambonde. Peha lyokukadhenga nee oshilongo shaNehale oshoka oko kwa zile aantu ya ka shonga... oya ka dhenga aanamayongo. Yo iita nee mbyono, ngaashi nda popi mpano, omusamane nee ngono Iita yaNumbala omulumentu gwomukanekamba, a dhika wo ta yi kaakwawo ye li nee anuwa komukwiyu gwemanya. Oshilongo mpono inashi kokolwa. Omikunda adhihe dhi li mpo, dhombomboli dhoshikwashi dhoshikwashike... okuti kowala. Mokuti mono omo ihe a ka tsakaneka iita yaakwanyama tayi ya okuhomona koo-kOndonga. Ye sho a dhimbulula nee kutya oshima iita, omo momuthitu gomiti dhomakota omisati dhi li oo.. dha fala ompampa. Ye ota mbete osho. Sho a mbete, ye ti ipula ihe kutya ayi! Omumati gwokaandjaNuumbala e tandi etha iita tayi yi moshilongo inandi yi kunda ngaye nde yi mono. Ye ota **yaha** po ihe onkambe yimwe yokomeho. Onkambe sho e yi **yaha** okwa li.. padhiladhilo ota ti ota **yaha** ko omuntu. Nani onkambe a **yaha** ngiika a fumbike... omuntu tu umbu (=ta umbu) a mbeta. Ngashingeyi.. oshima sho sha kulunguta nee, ye a fadhuka po. Okwa fa okwa paluthwa anuwa ooholo dhi li ndatu... kaakwiita, komukwitta gomukwanyama gumwe **awike** ngu e mu umba. E mu umbile mpa ke mu wete e mu umbile mpa ngwiya ota wilawila ashike nomiti dhe, sigo a kana. Aantu kaye mu wete omuntu a ka ningina. Ye ya kumukwawo ngu gwokakambe... ka ka sa. Yo okuza mpono opo ihe ya tamekela okudhela uukambe wiihila moshilongo. Oshilongo nee shono haku tiwa okapuya kanetanga omikunda nee ngaashi oonambemba, oomakundo, nooshikwashike ndhono oongali dhi li mpono, xxxxxx onetemba, omikunda ndhono odho ihe dha luwa po kaantu yamwe mbo, e tadhi dhengwa, sigo omo olokoshitayi hwi, aantu e taa dhengwa. Oshilongo e tashi hepekwa dhoshili. Iyaa, okuza mpono...

(Vilho)

Oyo ya ka ninga ya hugunina shaashi oya li ya ninga omuyonena itagu pumbiwa okudhiladhilwa komuntu.. e na omwenyo. Taku ya taku ti kwa tya ngaa omukiintu omusimba oha tsuwa owala omwele, okana taka thanganya aantu otaa yi. Taka thanganya ke li kumwe nayina. Uunona tuu dhengwa omitse komiti. Iyaa! Ngashingeyi sho shati ngawo.

(Vilho)

Omumvo eyovi limwe nomathele omugoyi nommmilongo... omugoyi nahetatu nenge hetatu nomugoyi walye. Oshoka ala kandi shi na mpaka ihe ondi shi na ngaa. Ngashingeyi, ngwiya Nehale sho uvu ihe oshilongo shamumwayina shomukulu gwe sha dhengwa, ye oye e na aantu ya ka sho- ya ka homonene. Ota ti omolwashike gwewulu ta fundjaleke aakadhi. Ta ti Ondonga e yi teya. Ye ita kunduka huno e ye ko lya lya shumbili. Ngashingeyi Gwewulu okwa teya po owala onuusila. Ye ta fundjaleke aakadhi ta ti Ondonga e yi teya. Aye! Ondonga ine yi teya na kunduke hu. E ye kulya shuumbili okuNehale iye ano. Ano Nehale oye e na aantu yaka hindile. Ngashingeyi ngwiya sho a ka homona hwiya, Nehale ta ti omolwashike a ka homona hono ngaa aantu yandje oya thigi she mu imba e ye huno. Ano iinima mbyono yomiyolo ya tya ngaaka. Ano ondjokonona ndjono... omukwaniilwa Gwewulu ita gundjile nee a dhenga Ondonga oshimati nawa a dhenga onamayongo, ya dhenga oshilongo shaKambonde. Inaya dhenga Ondonga. Nehale ota ti e-ehée, ina fundjaleka 'ala aakadhi ta ti Ondonga e yi teya.

(Vilho)

Anuwa osho nee ta ti ihe oh! Aandonge nde ya dhenge. Ano ota fundjaleke ihe aakulukadhi ye ta ti okwa dhenga Ondonga. Ta ti ota dhenge Ondonga peni aay ondi li huno. Ne ye kungaye hu, opo a tseye kutya a dhenge Ondonga shili. Mbono aanamayongo... ngiika oya dhinathana ndi shi ngaa aakwaniilwa. Ya. Ano.. konima yiita sho ya gundjile...

